

ΠΩΣ ΠΑΕΙ Η ΔΟΥΛΕΙΑ;

ΧΑΛΑΡΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΒΡΑΣΜΟΥ

Μήπως ανήκετε σε αυτούς που κάτι παθαίνουν όταν τους ρωτάνε «πώς πάει η δουλειά»;, μήπως κι εσείς αποφεύγετε να κάνετε αυτή την ερώτηση στους γνωστούς σας; Μήπως τα τελευταία τρία χρόνια βρίσκεστε σε μια περιστρεφόμενη πόρτα μεταξύ ανεργίας κι εργασίας; Μήπως είτε δουλεύετε είτε δεν δουλεύετε, νιώθετε μια ασφυξία; Αν ναι, ε τότε είστε οι άνθρωποί μας. Η γενική αίσθηση ότι η κατάσταση με τους μισθούς, με τις συνθήκες εργασίας, με τις απαιτήσεις των αφεντικών πηγαίνει κάθε χρόνο και χειρότερα έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την κρατικά επιβεβλημένη αισιοδοξία του «τολμηρά, σταθερά, μπροστά» των νικητών των εκλογών. Τι να κάνουμε; Ας μας συγχωρήσουν που με τη γκρίνια μας χαλάμε λίγο το γυαλιστερό περιτύλιγμα της καθημερινής μας εκμετάλλευσης και προσπαθούμε να τη φέρουμε στην επιφάνεια ως αυτό που είναι: μια ολόκληρη πραγματικότητα, αόρατη και αποσιωπημένη, που την κουβαλάει ο καθένας διαρκώς μαζί του. Το πώς ζούμε, το τι κάνουμε στη δουλειά ή τι κάνουμε για να βρούμε δουλειά πρέπει να τα σιγκλάμε διαρκώς και να συζητάμε γι' αυτά με κάθε αφορμή. Αλλιώς θα μιλάνε μόνο οι έρευνες και τα δημοσιεύματα των αφεντικών που η αλήθεια είναι ότι δεν χάνουν ευκαιρία να μας υπενθυμίζουν ότι μας έχουν βάλει στο μικροσκόπιο και μας μελετούν, μας αξιολογούν, μας απαξιώνουν για σχεδόν ό,τι κάνουμε κι αξιώνουν από μας να είμαστε έτοιμοι να προσαρμοστούμε στα συνεχώς υπό διαμόρφωση εθνικά σχέδια

ΕΝΑ ΠΕΙΡΑΜΑ ΣΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΧΡΟΝΟ

Και να θέλουν να κρυφτούν οι κρατικές πολιτικές για την εργασία και το απύθμενο θράσος των αφεντικών που τις θέτουν σε εφαρμογή, δεν μπορούν. Βρίσκονται παντού: από τα σούπερ μάρκετ και τα πεντάστερα ξενοδοχεία μέχρι το τελευταίο μαγαζάκι του κυρ-Παντελή. Την ίδια στιγμή, η ασταμάτητη εξύμνηση αυτών των πολιτικών πάει χέρι χέρι με το βρισίμο στην εργατική τάξη (γιατί δεν δουλεύει αρκετά, γιατί δεν μεγαλώνει σωστά τα παιδιά της, γιατί δεν έχει καλές συνήθειες, γιατί, γιατί...) από κάθε έντυπο και ηλεκτρονικό μέσω ενημέρωσης. Και σιγά σιγά διαμορφώνεται μια συνθήκη που τα αφεντικά και οι πολιτικοί τους προϊστάμενοι απαιτούν όχι μόνο να περάσει από πάνω μας, αλλά να περάσει και στα μουγκά. Χωρίς να πούμε το παραμικρό. Καλό θα είναι να το έχουμε αυτό κατά νου κάθε φορά που ακούμε κλάψες του είδους «δεν μπορούμε να βρούμε εργάτες»¹ από αφεντικά του τουρισμού, της εστίασης, κ.ά. Όπως επίσης να έχουμε κατά νου ότι το προς ποιους κλάδους κατευθύνεται κάθε φορά το εργατικό δυναμικό, πχ το ότι σήμερα, για έναν μετανάστη εργάτη, μάλλον είναι πιο εύκολο να βρει μεροκάματο στις οικοδομές απ' ό,τι σε ένα σουβλατζίδικο, δεν είναι επιλογή των εργατών. Αντίθετα, έχει να κάνει με το «πού υπάρχει δουλειά» τη δεδομένη στιγμή και, φυσικά, είναι κρατικά σχεδιασμένο. Το αφεντικό του σουβλατζιδίκου σίγουρα θα δυσανασχετεί που δεν του στεριώνει εργάτης και παράλληλα έχει πέσει η δουλειά από τότε που το σουβλάκι έφτασε τέσσερα ευρώ, όμως είμαστε σίγουροι ότι θα σκεφτεί με εθνικά ωφέλιμο τρόπο και θα βάλει πλάτη προκειμένου να προχωρήσει το στήσιμο της πολεμικής οικονομίας που έχει μπει μπροστά τα τελευταία χρόνια.

Προφανώς και η ζωή στις ταξικές μας κοινωνίες δεν ξεκίνησε πριν από τρία χρόνια. Προφανώς και οι δουλειές είχαν το κακό τους το χάλι και πριν από τον Μάρτη του 2020. Προφανώς και σε όποια περίοδο κι αν σου τύχαινε να μείνεις άνεργος, η φάση ήταν δύσκολη. Ειδικά σε αυτή τη χώρα που εδώ και τριάντα χρόνια ένα κομμάτι της εργατικής τάξης παραμένει παρανομοποιημένο, και που εδώ και δεκαπέντε χρόνια τρώμε κατακέφαλα μια οικονομική κρίση. Μας φαίνεται, ωστόσο, ότι από την εποχή της καραντίνας μέχρι σήμερα έχει αυξηθεί η ένταση της δυσκολίας σε όλα τα επίπεδα. Της δυσκολίας να βγάλεις τον μήνα, να αντέξεις στη δουλειά, να βρεις δουλειά και πάει λέγοντας. Και από αυτή τη δυσκολία μοιάζει να ξεκινάει ένα ολόκληρο πλέγμα περιορισμών που φέρνει στο μυαλό τα περίφημα μέτρα «λόγω κορονοϊού». Πλέον, «λόγω πληθωρισμού» για ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια απαγορεύονται οι μετακινήσεις εκτός νομού (αυτό που παλιά λέγαμε διακοπές), απαγορεύεται η πρόσβαση σε «μη αναγκαία αγαθά» (όπως το παγωτό που κάνει τριάμισι ευρώ) κι επιτρέπεται μόνο η εξουθένωση μέσω της εργασίας. Όλο και περισσότεροι πρέπει να δουλεύουν όλο και περισσότερο, σε όλο και χειρότερες συνθήκες για να παίρνουν όλο και μικρότερους μισθούς που στη συνέχεια δεν τους φτάνουν ούτε για να εξασφαλί-

σουν την αναπαραγωγή της εργατικής τους δύναμης. Το κοινωνικό εργοστάσιο σαν να φέρνει όλο και πιο πολύ σε στρατόπεδο συγκέντρωσης ή είναι ιδέα μας;

Όσον αφορά τους χώρους εργασίας, πάντως, είναι βέβαιο ότι βρίσκεται σε εξέλιξη ένα πείραμα. Τα αφεντικά κι οι ρουφιάνοι τους δοκιμάζουν το πόση πίεση μπορούν να ασκήσουν οι ίδιοι και πόση δυσκολία είναι διατεθειμένοι να δεχτούν αυτοί που είναι αναγκασμένοι να εκτελούν τις εντολές τους για να επιβιώσουν. Δοκιμάζουν, βγάζουν τα συμπεράσματά τους κι επανέρχονται την επόμενη μέρα με νέες προσταγές. Το έργο τους είναι θερασιών διαστάσεων γιατί επιχειρούν να καθιερώσουν μια συνθήκη όπου εξωφρενικές απαιτήσεις θα γίνονται αποδεκτές χωρίς πολλές προστριβές. Θυμάστε τότε που όλα τα αφεντικά επέβαλαν τη μασκοφορία στην επικράτεια του ο καθένας; Τότε, με κρατική εντολή και μέσω του παραλογισμού της μάσκας άρχισε να επαναπροσδιορίζεται η έννοια της εργασίας. Για παράδειγμα, εσύ είχες προσληφθεί σε ένα σούπερ μάρκετ μεγάλης αλυσίδας για να είσαι κάποιες ώρες στη δουλειά και να κάνεις κάποια συγκεκριμένα πράγματα για να πάρεις στο τέλος του μήνα τα συγκεκριμένα λεφτά. Σιχτίριζες, αλλά πάνω κάτω ήξερες ποιες είναι οι απαιτήσεις και κοίταγες να δεις πώς θα κάνεις τα κουμάντα σου.

Με την έλευση της μάσκας, του υποχρεωτικού εμβολιασμού και των ράπιντ τεστ ξαφνικά βρέθηκες να πρέπει να αντιμετωπίσεις κάτι το οποίο δεν ήταν μέσα στην αρχική συμφωνία. Κι από τότε μέχρι σήμερα οι εκτός αρχικής συμφωνίας απαιτήσεις πολλαπλασιάζονται χωρίς σταματημό. Ας πούμε, όταν σε είχαν προσλάβει σου είχαν πει ότι θα δουλεύεις για 700 ευρώ. Σκατά λεφτά, αλλά το είχες δεχτεί γιατί δεν είχες εναλλακτική. Όμως εκείνα τα 700 ευρώ στα οποία είχες αναγκαστεί να συμφωνήσεις τότε είναι άλλα από τα 700 ευρώ που παίρνεις σήμερα. Γιατί σήμερα το παγωτό έχει φτάσει τριάμισι ευρώ και το νοίκι 600. Η μείωση μισθού που επιβλήθηκε από το ελληνικό κράτος και συγκαλύπτεται πίσω από τον φαινομενικά ουδέτερο όρο «πληθωρισμός» έχει περάσει στα μουγκά, κάτω από τόνους σύγχυσης, ενώ απαιτείται από την εργατική τάξη να επιδείξει ατομική ευθύνη. Να βρει, δηλαδή, το πιο φθηνό μακαρόνι, να σταματήσει τις σπατάλες του είδους αγοράζω παγωτό, να βυθιστεί ησυχώς στην υποτίμηση και την απελπισία. Και την επόμενη μέρα να ξαναπάει για δουλειά, όπου θα χρειαστεί να αναμετρηθεί εκ νέου με την αίσθηση του κατεπείγοντος που επιχειρούν να καθιερώσουν τα αφεντικά.

Α, επίσης, όταν σε είχαν προσλάβει δεν υπήρχαν οι άδειες για «όσους νοσούν από κορονοϊό» και η δουλειά έβγαине με κάποιον ρυθμό. Με τις εν λόγω άδειες, τα αφεντικά επέβαλαν στην πράξη και χωρίς να ακουστεί κιχ την εκ περιτροπής εργασία, ενώ αύξησαν ταυτόχρονα την ποσότητα της εργασίας. Σε όποιον έβγαζε θετικό το ράπιντ, έδιναν αναγκαστική άδεια μέχρι να φύγει από μέσα του ο ιός ακόμα κι αν δεν είχε ούτε μύξες. Όποιος πήγαινε κανονικά για δουλειά δεν ήξερε τι ωράριο θα δουλέψει, σε ποιο πόστο θα τον βάλει το αφεντικό και τι θα του ζητήσει να κάνει. Ο κορονοϊός μπορεί να έχει ψιλοξεχαστεί, όμως η



Σερβιτόροι με μάσκα, γάντια κι αντισηπτικά. Είπαμε να βάλουμε καμιά κορονο-φωτογραφία γιατί σε λίγο θα ξεχάσουμε ότι το ζήσαμε κι αυτό.

ασταμάτητη δουλειά καλά κρατεί. Όποιος δουλεύει σε σούπερ μάρκετ, για παράδειγμα, έχει και μια ιστορία να πει για το πώς βγαίνει η βάρδια με δύο άτομα, για το τι σημαίνει πίεση όταν σου στέλνει ο προϊστάμενος μήνυμα στις 4 το πρωί για να πας για δουλειά τη μέρα που υποτίθεται ότι είχες ρεπό κι άλλα τέτοια ευχάριστα. Αυτές οι ιστορίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Δεν είναι ατομικές ούτε αφορούν προσωπικά δράματα. Αποτυπώνουν στιγμές της διαδικασίας του πειράματος που έχει μπει μπροστά εδώ και τρία χρόνια.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΜΕΣΩ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ

Το ίδιο κρατικά σχεδιασμένο είναι το να επιτυγχάνεται η κοινωνική συνοχή για μεγάλα κοινωνικά κομμάτια μέσω της αύξησης των συντάξεων. Οι γονείς και οι παππούδες είναι οι μόνοι που βλέπουν λεφτά στα χέρια τους και ρυθμίζουν τη διοχέτευση του χρήματος στα νεότερα μέλη της οικογένειας, τα οποία παραμένουν οικονομικά εξαρτημένα για δεκαετίες μετά την ενηλικίωσή τους (πολλές φορές ακόμα κι όταν δουλεύουν). Αυτή η τακτική τού «άσε τους να φυτοζωούν και να αλληλοπειθαρχούνται εντός της οικογένειας», δηλαδή δουλεύοντας περιστασιακά, μαύρα και παίρνοντας χαρτζιλίκι από τη γιαγιά, δεν μπορεί να κρατήσει για πάντα. Αυτό το γνωρίζει τόσο το υπουργείο Εργασίας όσο και το νεοσύστατο υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (μόνο εμείς ανατριχιάζουμε με αυτή την ονομασία ή το παθαίνετε κι εσείς;) κι ας μη μας το λένε.

Ευτυχώς, βέβαια, που είναι εδώ η σοβαρή *Καθημερινή* και μας ανοίγει τα

μάτια. Πρόσφατα, επιχείρησε να χαρτογραφήσει τους ανέργους και να εκφράσει τον εκνευρισμό της για τους χαραμοφάδες, επικεντρώνοντας για κάποιον ανεξήγητο (εδώ γελάμε) λόγο στους νέους και τις γυναίκες. Μιλώντας για «φυλές ανέργων», έφτασε την υποτίμηση σε άλλα επίπεδα υποστηρίζοντας ότι κάποιιοι δεν βρίσκουν δουλειά επειδή δεν αντέχουν την κίνηση στους δρόμους:

Ανεργοι, αλλά και απρόθυμοι να δεχτούν μια θέση εργασίας. (...) Είναι χαρακτηριστικό ότι οι νέοι ηλικίας 18-35 ετών δηλώνουν ακόμη ως πρώτη πηγή εισοδήματός τους την «οικονομική στήριξη από γονείς ή άλλους συγγενείς», με δεύτερη πηγή τη «μισθωτή εργασία». (...) Ανεργοι, κυρίως γυναίκες αλλά και νέοι, που δεν έχουν δικό τους μεταφορικό μέσο και δυσκολεύονται στη μετακίνηση με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, ειδικά στην περίπτωση που η εργασία που τους προσφέρεται είναι μακριά από το σπίτι τους. Ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα, με αιχμή την Αθήνα, το πρόβλημα είναι έντονο, καθώς το κυκλοφοριακό πρόβλημα μπορεί να τους κρατήσει επιπλέον 2 με 2,5 ώρες εκτός σπιτιού.²

Από την καταγραφή που επιχειρεί η αγαπημένη εφημερίδα, μαθαίνουμε, εκτός των άλλων, ότι α) υπάρχει κατηγορία «άνεργος χωρίς αυτοκίνητο/μηχανάκι» και β) ότι ίσως χρειαστεί το κράτος να σκεφτεί για τι είδους δουλειές είναι κατάλληλοι όσοι εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία. Αν, για παράδειγμα, αυτοί οι άνεργοι συγκεντρώνονται σε μια πλατεία όπως η Ομόνοια που διαχρονικά στην ιστορία του ελληνικού κράτους λειτουργεί ως πιάτσα εργασίας και περνάει το βανάκι της εταιρείας ή το αγροτικό του μεμονωμένου εργοδότη και τους παίρνει, δεν ανοίγουν νέες προοπτικές «αξιοποίησης»; Σταματάμε κάπου εδώ για να μην κατηγορηθούμε ότι δίνουμε ιδέες στον εχθρό.

Αυτό για το οποίο μιλάμε, επειδή ακριβώς είναι εξωπραγματικό κι αποτρόπαιο, δεν γίνεται παντού και πάντα δεκτό αδιαμαρτύρητα. Και παρ' όλο που δεν υπάρχει καμιά μορφή συλλογικής οργάνωσης που να μπορεί να αντιπαρατεθεί με το τέρας, στο μικροεπίπεδο όλο και κάποιος θα φόραγε τη μάσκα χαμηλά, κάποιος θα έβριζε τον ρουφιάνο, κάποιος θα έλεγε στον προϊστάμενο «όχι δεν δουλεύω κι αυτή τη βδομάδα εξαήμερο». Δεν υπονοούμε ότι κάτι τέτοιο είναι αρκετό ή ότι θα πρέπει να λέμε «και πάλι καλά», μας φαίνεται όμως ότι είναι χρήσιμο να βλέπει κανείς τους χώρους εργασίας από τη μία ως παραρτήματα του υπουργείου Εργασίας όπου επιβάλλονται στην πράξη οι κρατικές πολιτικές κι από την άλλη ως σημεία όπου η κυριαρχία των αφεντικών πρέπει να κερδίζεται και να επιβεβαιώνεται καθημερινά. Γιατί όσο παντοδύναμη κι αν παρουσιάζεται, δεν είναι ποτέ απολύτως δεδομένη.

1. Βλ., σχετικά «Γιατί δεν πάνε να δουλέψουν; Η μεγάλη παραίτηση κι η πολεμική κοινωνική πολιτική», *Antifa* #81, Ιούλης 2022.

2. Ρούλα Σαλούρου, «Γιατί οι άνεργοι απορρίπτουν θέσεις εργασίας», *Καθημερινή*, 21/05/2023.

3. Η αγγλική μετάφραση βρίσκεται στη σελίδα libcom.org.

ΜΙΑ ΚΡΙΣΗ, ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΙΑ ΚΡΙΣΗ

Το 1973, εν μέσω οικονομικής κρίσης (της λεγόμενης πετρελαϊκής), ο Sergio Bologna ήθελε να καταλάβει τι διάολο γινόταν γύρω του. Στην προσπάθειά του αυτή ανέτρεξε σε μια σειρά οικονομικών άρθρων που είχε γράψει ο Μαρξ την περίοδο 1856-57 κατά παραγγελία της *New York Daily Tribune*. Η αμερικανική εφημερίδα έδινε κάτι λίγα χρήματα στον Μαρξ για να γράψει τα οικονομικά νέα της ευρωπαϊκής ηπείρου και κυρίως της Γαλλίας του Βοναπάρτη σε μια περίοδο κρίσης και μεγάλων αλλαγών στο τραπεζικό σύστημα. Ο Bologna κοίταξε μια κρίση του παρελθόντος για να μπορέσει να δει καλύτερα αυτή που εξελισσόταν μπροστά στα μάτια του κι έγραψε το κείμενο "Money and crisis: Marx as Correspondent of the *New York Daily Tribune*, 1856-57"³. Εκεί, ανάμεσα στα σχόλια για τις θέσεις του Μαρξ περί παγκόσμιας αγοράς εμπορευμάτων, νομισματικού συστήματος και άλλων τέτοιων «αφη-

ρημένων» εννοιών, ο Bologna ασκεί κριτική στον Μαρξ γιατί δεν ασχολήθηκε με το πώς ζούσε μέρα τη μέρα το γαλλικό προλεταριάτο:

Λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση του γαλλικού προλεταριάτου, δεν μπορεί κανείς να μην εκπλαγεί με την αδιαφορία του Μαρξ για τις συνθήκες ζωής της γαλλικής εργατικής τάξης και για τη μέρα με τη μέρα επιβίωση του προλεταριάτου εκείνης της περιόδου. (...) Λες και η θεωρία του χρήματος δεν θα έπρεπε να περιλαμβάνει επίσης και την πραγματικότητα του χρήματος, την οποία το προλεταριάτο είναι υποχρεωμένο να τη ζει μέρα τη μέρα.

Θα συμφωνήσουμε με τον Bologna και θα πάμε να φάμε ένα παγωτό μπας και καταλάβουμε περισσότερα για την πραγματικότητα του χρήματος και τα πούμε και σε εσάς από Σεπτέμβρη.